

Εἰς μνήμην πατρός Ἀνανία Κουστένη ἐν ῥωδαῖς Ρωμανοῦ Μελωδοῦ

Ἰωάννη Κουρεμπελέ

Καθηγητοῦ Δογματικῆς καί Συμβολικῆς Θεολογίας ΑΠΘ

Ὁ πατήρ Ἀνανίας Κουστένης ἦταν σημεῖο ἀναφορᾶς γιά ὅποιον ἀναζητοῦσε βιβλιογραφικά στοιχεῖα στήν ἑλληνογλωσση βιβλιογραφία περί Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ.

Μποροῦσε κανεῖς στή μεταγραφική ἐργασία ἐπί τῶν κοντακίων τοῦ Ρωμανοῦ πού ἐκπόνησε ὁ πατήρ Ἀνανίας νά διακρίνει τόν βιωματικό μεταγράφεα τοῦ μεγάλου Μελωδοῦ.

Στόν πατέρα Ἀνανία ἦταν δυνατό μέ τήν προσέγγισή του αὐτή νά ἐμπνεύσει τήν ἀγάπη του γιά τόν Ρωμανό τόν Μελωδό, ἡ ὁποία εἶναι, ὀφείλω νά νά πῶ, μεταδοτική.

Ἡ γνωριμία μέ τό ἔργο του ἦταν καί γνωριμία μέ τήν ὑπόσταση τοῦ πατρός Ἀνανία. Ἔτσι, ἄν καί ἡ πρόσωπο πρὸς πρόσωπο γνωριμία μας ἄργησε, ὅταν, ὅμως, συνέβη, μέ τή μεσολάβηση ἀγαπητοῦ μου προσώπου, ἦταν σάν νά ὑπῆρχε μιά «ἀρχαία γνωριμία», πού ἀπλῶς ἔγινε ἐντέλει καί «αὐτοπρόσωπη παρουσία», ὅπως θά ἔλεγε ὁ ἅγιος Ρωμανός ὁ Μελωδός.

Τώρα πιά, πού ἡ ἀγαπημένη του γῆ τῆς Δημητσάνας τόν «χωρᾶ ἀχωρήτως», τό εὐρύ ἔργο του μένει ὡς δυναμική παρακαταθήκη γιά τήν πνευματική παιδεία τῆς ὀρθόδοξης παράδοσης.

Οἱ ἀγιολογικές του ἀναφορές καί συγγραφές εἶναι ἐκτεταμένες καί δηλώνουν τή συνομιλία του μέ τήν ἀγιοπατερική παράδοση σέ μιά ἐμπρόσωπη σχέση. Μοῦ ἔκανε ἐντύπωση πού χρησιμοποιοῦσε, κατά τήν ἀναφορά του στοῦς ἁγίους, χαϊδευτικές ἐκφράσεις.

Ἔτσι, σέ μιά ὁμιλία του γιά τόν Ρωμανό τόν Μελωδό, περιγράφοντας τή δράση τοῦ ἁγίου, τόν ἀποκαλεῖ «Ρωμανούλη», κάνοντας αὐθόρμητα τόν γνώστη τοῦ Ρωμανοῦ, ὁ ὁποῖος ὑπέγραφε τά ποιήματά του αὐτοαποκαλούμενος ὡς «ἐλάχιστος» καί «ταπεινός», νά συγκινεῖται.

Δείχνει ἔτσι, ὁ πατήρ Ἀνανίας, τή «διαλειτουργική» παρουσία τοῦ Ρωμανοῦ σέ μιά ζωντανή ἱστορία πού ἔχει ἀγιακή συγχρονία.

Σαφῶς καί δέν εἶναι χῶρος στό παρόν γραπτό μου νά ἀναλύσω στοιχεῖα ἀπό τό μεταγραφικό ἔργο τοῦ πατρός Ἀνανία γιά τόν ἅγιο Ρωμανό.

Μπορῶ, ὅμως, γνωρίζοντας αὐτή τήν ἐμπρόσωπη σχέση τοῦ μεταγράφεα μέ τό μεταγραφόμενο ρωμανικό κείμενο, ὅπως αὐτή διαφαίνεται σέ ἀπλές κι αὐθόρμητες σημειώσεις τοῦ πατρός Ἀνανία, νά δώσω ἐνδεικτικά παραδείγματα.

Θά ἀναφέρω ὀρισμένες σημειώσεις, ἀφοῦ γράψω ὅτι ὁ πατήρ Ἀνανίας στή μεταγραφή τοῦ ἔργου τοῦ Ρωμανοῦ δέν κάνει σχόλια. Ὅ,τι θέλει νά δεῖ κανεῖς ἀπό τή μεταγραφική αὐτή προσέγγιση τό βλέπει μέσα στήν ἴδια τή μεταγραφική προσπάθεια.

Όμως, τό ὅτι σημειώνει στό τέλος τήν ἀγιολογική του ἀναφορά μέ μία λιτή πρόταση πού στρέφεται στήν ἀπόδοση τῆς κατάστασης πού χαρακτηρίζει τόν ἴδιο τόν πατέρα Ἀνανία, δείχνει ὅτι ἡ προσπάθειά του δέν προσδιορίζεται ἐντέλει ὡς δουλειά ἑνός τεχνικοῦ μεταγραφέα, ἀλλά ἐκείνου τοῦ «φίλου» τοῦ Ρωμανοῦ πού αἰσθάνεται τήν ταπεινότητά του ἀπέναντι στό ἔργο τοῦ ἁγίου πού μεταγράφει.

Πρὶν ἀναφερθῶ σέ ὀρισμένα παραδείγματα (ξεφυλλίζοντας τήν ἔκδοση πού πῆρα ὡς δῶρο ἀπό τά χέρια τοῦ πατρός Ἀνανία) θά σημειώσω τόν χαρακτήρα τοῦ προλόγου στό μεταγραφικό αὐτό ἔργο τοῦ ἐκ Δημητσάνας πατρός.

Ὁ πατήρ Ἀνανίας μέσα ἀπό τήν αἴσθηση τοῦ ἁγιακοῦ εἰρμου τῆς ὀρθόδοξης διαχρονίας γράφει γιά τούς ρωμανικούς ὕμνους μέ τά λόγια τοῦ ἁγίου Πορφύριου: «*Ένας ἀσκητής καί ἅγιος τῆς ἐποχῆς μας, ὁ γέροντας Πορφύριος Μπαϊρακτάρης, πού ἔζησε μεταξύ Ἀθηνῶν καί Ἁγίου Ὁρους, ἔλεγε πῶς “Ὁ Ρωμανός ἦταν ὅλος μέσα στή χάρη καί ὅ,τι ἔγραψε εἶναι τέλει”*» (βλ. Ρωμανοῦ Μελωδοῦ Ὑμνοι, Α', Ἀθήνα 2011, σ. 11. Ὁ πρόλογος αὐτός ὑπογράφεται τόν Μάρτιο τοῦ 2011).

Ὁ ἴδιος ὁ πατήρ Ἀνανίας πιό κάτω σημειώνει γιά τόν ἅγιο Ρωμανό: «*Ὁ Ρωμανός εἶναι μία ἀποκάλυψη. Στό διάβα τῶν αἰῶνων ἐμέθυσε πολλούς. Μεγάλος μάστορας τοῦ λόγου καί ἅγιος τοῦ Θεοῦ. Ἄνθρωπος ἀγάπης καί ταπεινώσης. Καθώς διαβάζουμε τούς Ὑμνους του, νοιώθουμε σ' ἀλήθεια πῶς μᾶς πιάνει ἀπό το χεράκι καί πολύ ἀπαλά καί στοργικά μᾶς πηγαίνει ἐκεῖ ὅπου θέλει. Κι ἐμεῖς χαιρόμαστε κι ἀφηνόμαστε σ' ἐκείνον. Καί τρυγᾶμε ἀχάλαστες χαρές κι ἀλλάζει λίγο-λίγο ἡ ζωή μας*» (Ὁπ. παρ., σ. 12).

Τῆ «*μετάφρασή*» του ἐν προκειμένῳ τῆ χαρακτηρίζει, ὁ πατήρ Ἀνανίας, ὡς «*φτωχή*» καί «*βοηθητική*», ὑπογράφοντας ὡς ἐξῆς: «*Ἀρχιμανδρίτης Ἀνανίας Κουστίνης ὁ τάχα καί μεταφραστής*» (ὅπ. παρ.).

Ἄς πᾶμε, ὅμως, στίς σημειώσεις του στό τέλος τῆς μεταγραφῆς τῶν κοντακίων, γιά νά δοῦμε τή σύνδεση αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Στόν πρῶτο ὕμνο, γιά τή Γέννηση τοῦ Χριστοῦ, γράφει: «*Δ' ἀναθεώρησις, ἐπερατώθη τήν 3ην Αὐγούστου 1986, Κυριακή ὥρα 1 μ.μ. Έκαμα Θεία Λειτουργία καί κήρυγμα ἐν Οἰνοφύτοις. Ρωμανέ μου, μνήσθητι καί ἐλέησον ὡς οἶδας... Ὁ χειρότερος φίλος σου*» (ὅπ. παρ., σ. 33).

Διαπιστώνει κανεῖς, ἐνώπιον, μάλιστα, καί τῆς δηλωμένης ἀπό τόν ἅγιο Πορφύριο «*τελειότητας*» τοῦ ρωμανικοῦ ἔργου, ὅτι ὁ πατήρ Ἀνανίας γίνεται πολλαπλῶς ἀναθεωρητής τῆς δικῆς του μεταγραφῆς. Φαίνεται ἡ διαρκῆς ἀγωνία του ἐνώπιον τοῦ ἔργου πού ἔχει μπροστά του καί ἀπευθύνεται ὁ ἴδιος ἐμπρόσωπα στόν ἅγιο Μελωδό.

Ἡ ἔκφραση «*Ὁ χειρότερος φίλος σου*» πρὸς τόν Ρωμανό, δείχνει ὅτι ὁ πατήρ Ἀνανίας περνᾷ, ὄχι ἀλύπως, ἀπό τήν εὐθύνη του πρὸς τόν ἀναγνώστη (μέ τή Δ' ἀναθεώρηση) στήν εὐθύνη ἀπέναντι στόν ἴδιο τόν ἅγιο Ρωμανό. Ὁ μεταγραφέας πατήρ Ἀνανίας ἀγωνίζεται ἐν προκειμένῳ τόσο ἐνώπιον τοῦ ἀναγνώστη, ὅσο καί ἐνώπιον τοῦ ἁγίου, στόν ὁποῖο παρουσιάζεται ὡς «*ὁ χειρότερος φίλος του*».

Τό πνεῦμα μιᾶς τέτοιου εἴδους «*χειρότερης φιλίας*», στήν ὁποῖα ὁ ζητῶν τῆ φιλία τῶν ἁγίων συνεχῶς «*αὐτοαναθεωρεῖται*» (καί) ἐνώπιον τῶν ἀναγνωστῶν-γνωστῶν του εἶναι χαρακτηριστικό μιᾶς δυναμικῆς διαπροσωπικῆς σχέσης. Καί στόν β' ὕμνο

στή Γέννηση του Χριστού, όπου δεσπόζει ο διάλογος της Θεοτόκου με το Προπατορικό Ζεύγος και με τον Χριστό, ο πατήρ Ανανίας γράφει ότι: «*Η παρούσα Δ' έπεξεργασία έλαβε τέλος την 12ην Ιουλίου 1986, ημέρα Σάββατον, ώρα 10 τό πρωί. Ρωμανέ μου μνήσθητι...*» (ὄπ. παρ., σ. 49).

Σαφῶς και θά ἦταν δυνατό νά ασχοληθεῖ κανεῖς ἐκτενέστερα μέ τίς ἀναφορές αὐτές τοῦ πατρός Ἀνανία στό ἔργο του γιά τόν Ρωμανό, ὅμως θά ξέφευγε μία τέτοια ἀναφορά ἐδῶ ἀπό τό πλαίσιο τοῦ χώρου πού ζητᾶ ἡ προκείμενη γραφή μου.

Ἔτσι, θά περιοριστῶ στό νά κλείσω μέ τόν τρίτο ὕμνο τῆς ἔκδοσης (στά ἅγια νήπια), ὅπου γράφει ὁ πατήρ Ἀνανίας ὡς ἐξῆς: «*Δ' ἀναθεώρησις έλαβε πέρας την 11ην Αὐγούστου 1986, Δευτέρα, ὥραν 1 μ.μ. Ρωμανέ μου, βοήθει μοι τῷ ἀθλίῳ και παντί τῷ ἀγαπῶντι Σε. Ὑμνος θεσπέσιος ὁ παρών. Δέν δύναμαι νά τόν ἀποδώσω κατ' ἀξίαν και τοῦτο μέ λυπεῖ οὐ μετρίως. Συγγνώμη, Ρωμανέ μου. Ἀεὶ παράστηθί μοι...*» (ὄπ. παρ., σ. 69).

Ὁ πατήρ Ἀνανίας τῆς «*Συγγνώμης*» και τῆς ἀναθεωρητικῆς «*Λύπης*» ὑπέρ τῆς πραγματικῆς φιλίας, ζητᾶ τήν παρουσία τοῦ Ρωμανοῦ ἀνεβάζοντας συνεχῶς τόν δείκτη μιᾶς «*αὐτοαναθεώρησης*» πού ἔχει δυναμικό πνευματικό χαρακτήρα.

Στήν κλίμακα αὐτή δέν νοιάζεται ὁ πατήρ Ἀνανίας ἐντέλει γιά τό «*συγγραφικό προφίλ*» τοῦ μεταγραφέα, ἀλλά γιά τήν ἴδια τή σχέση του μέ τούς ἀγίους και τήν ἐν μετανοία «*ἀναθεώρηση*» πού παιδαγωγεῖ και τόν ἀναγνώστη ὑπέρ ἑνός διαρκοῦς ἀγώνα γιά τό καλύτερο.

Ἔτσι, στόν ὕμνο πού ἀναφέρεται «*στόν Πρόδρομο, στό Βάπτισμα και στόν Ἀδάμ*» κλείνει ὁ ἐκ Δημητσάνας πατήρ Ἀνανίας ὡς ἐξῆς: «*17 Σεπτεμβρίου 1986. Ρωμανέ μου, εὐχαριστῶ σε. Μείνον μεθ' ἡμῶν. Ἀεὶ χαῖρε...*».

Αὐτή ἡ ἐπίμονη ἐκζήτηση τῆς ἐμπρόσωπης παρουσίας τῆς ἀγιότητος στό ἔργο και τή ζωή τοῦ ἀσκούμενου χριστιανοῦ εἶναι ἐμφανέστατη, πιστεύω, στά ἐνδεικτικά παραδείγματα πού ἀνέφερα ἀπό τίς διδακτικές σημειώσεις τοῦ πατρός Ἀνανία.

«*Τῶν ἀγίων ὁ χορός εὔρε πηγῆν τῆς ζωῆς και θύραν Παραδείσου...*».

Πηγή: Ιστολόγιο Ρομφαίας